

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA PSIXOLOGIK XIZMATNI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY USULLARI

Absattarova Naubahar Baxitovna

Qoraqalpog'iston Respublikasi Nukus shahri

11-son umum ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20552310>

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda umumta'lim maktablarida psixologik xizmatni tashkil etishning zamonaviy usullari, uning nazariy va amaliy asoslari, ta'lim tizimidagi o'rni hamda o'quvchilarning shaxsiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Psixologik xizmat faoliyatining asosiy yo'nalishlari – psixologik diagnostika, profilaktika, korreksiya, konsultatsiya va psixologik ma'rifat – zamonaviy yondashuvlar asosida yoritiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va innovatsion usullarni qo'llash, ota-onalar va pedagoglar bilan hamkorlik qilish hamda inklyuziv ta'lim sharoitida psixologik xizmatni tashkil etish masalalari atroflicha ko'rib chiqilgan. Tadqiqot davomida maktab psixologik xizmatini takomillashtirishning samarali mexanizmlari va istiqbolli yo'nalishlari asoslab berilgan.

Tayanch so'zlar: Psixologik xizmat, maktab psixologi, psixologik diagnostika, psixologik konsultatsiya, korreksion ish, innovatsion texnologiyalar, inklyuziv ta'lim, psixologik rivojlanish.

MODERN METHODS OF ORGANIZING PSYCHOLOGICAL SERVICES IN GENERAL EDUCATION SCHOOLS

Abstract: This study analyzes modern methods for organizing psychological services in general education schools, their theoretical and practical foundations, their role within the education system, and their impact on the personal, intellectual, and social development of students. The main areas of psychological service activities – psychological diagnostics, prevention, correction, consultation, and psychological education – are illuminated based on contemporary approaches. Additionally, issues concerning the application of digital technologies and innovative methods, cooperation with parents and educators, and the organization of psychological services in an inclusive education environment are thoroughly examined. The study substantiates effective mechanisms and promising directions for the improvement of school psychological services.

Keywords: Psychological service, school psychologist, psychological diagnostics, psychological consultation, correctional work, innovative technologies, inclusive education, psychological development.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Аннотация: В данном исследовании анализируются современные методы организации психологической службы в общеобразовательных школах, её теоретические и практические основы, роль в системе образования и влияние на личностное, интеллектуальное и социальное развитие учащихся. Основные направления деятельности психологической службы — психодиагностика, профилактика, коррекция, консультирование и психологическое просвещение — освещаются в свете современных подходов. Также подробно рассматриваются вопросы

применения цифровых технологий и инновационных методов, сотрудничества с родителями и педагогами, а также организации психологической службы в условиях инклюзивного образования. В ходе исследования обосновываются эффективные механизмы и перспективные направления совершенствования школьной психологической службы.

Ключевые слова: Психологическая служба, школьный психолог, психодиагностика, психологическое консультирование, коррекционная работа, инновационные технологии, инклюзивное образование, психологическое развитие.

KIRISH

Hozirgi texnologiyalar shiddat bilan rivojlanayotgan bir davrda ta'lim tizimining zimmasiga nafaqat bilimdon yoshlarni, balki mustaqil fikrlay oladigan, ijtimoiy faol, ma'naviy yetuk va ruhiy sog'lom shaxslarni tarbiyalash vazifasi ham yuklatilgan. Ushbu vazifalarni samarali amalga oshirishda, ayniqsa, umumta'lim maktablarida psixologik xizmat faoliyatini yo'lga qo'yish alohida ahamiyat kasb etadi. Psixologik xizmat ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash, ularning ruhiy salomatligini asrash, shaxs sifatida rivojlanishini qo'llab-quvvatlash hamda ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ta'lim tizimidagi o'zgarishlar, o'quvchilarning psixologik ehtiyojlari va jamiyat talablarining ortib borishi psixologik xizmatni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Psixologik ishning an'anaviy shakllari bilan bir qatorda, innovatsion usullar, raqamli texnologiyalar va interfaol yondashuvlardan foydalanish maktab psixologik xizmati samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bois umumta'lim maktablarida psixologik xizmatni zamon talablariga mos ravishda tashkil etish bugungi kunning eng dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biridir. Psixologik xizmat — bu ta'lim muassasalarida o'quvchilarning psixologik rivojlanishini ta'minlash, ruhiy salomatligini himoya qilish, ijtimoiy moslashuviga ko'maklashish va ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini yuksaltirishga qaratilgan maxsus faoliyat tizimidir. Psixologik xizmatning asosiy maqsadi har bir o'quvchining shaxsiy salohiyatini ro'yobga chiqarish, uning har tomonlama kamol topishi uchun qulay psixologik muhit yaratish hamda ta'lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni o'z vaqtida aniqlab, bartaraf etishdan iborat. Psixologik diagnostika zamonaviy maktab psixologik xizmatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Diagnostik faoliyat o'quvchilarning psixologik rivojlanishi, qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari, temperament xususiyatlari va emotsional holatini aniqlash imkonini beradi. Zamonaviy diagnostika jarayonida an'anaviy test metodikalari bilan bir qatorda kompyuterlashtirilgan diagnostika dasturlari, elektron so'rovnomalar va raqamli monitoring tizimlaridan keng foydalanilmoqda. Bunday texnologiyalar natijalarni tez va aniq tahlil qilishga yordam berib, psixolog faoliyatining samaradorligini oshiradi. Psixologik xizmatning yana bir muhim yo'nalishi psixoprofilaktika hisoblanadi. Psixoprofilaktik faoliyatning asosiy maqsadi o'quvchilarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan psixologik muammolarni aniqlash va ularning oldini olishdan iborat. Zamonaviy maktablarda profilaktika ishlari turli treninglar, seminarlar, davra suhbatlari va interfaol mashg'ulotlar orqali tashkil etiladi. Stressni boshqarish, hissiy intellektni rivojlantirish, muloqot madaniyatini shakllantirish va ziddiyatlarni konstruktiv hal etishga doir mashg'ulotlar o'quvchilarning psixologik barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Hozirgi kunda maktab psixologi faoliyatida korreksion-rivojlantiruvchi ishlar alohida o'rin tutadi. Ushbu faoliyat turi o'quvchilarda aniqlangan psixologik qiyinchiliklarni yengishga yordam berish va

ularning shaxsiy o'sishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Zamonaviy korreksion ishlar art-terapiya, o'yin terapiyasi, biblioterapiya, relaksatsion mashqlar va kognitiv-xulq-atvor yondashuvlari kabi metodlar asosida tashkil etiladi. Bu metodlar o'quvchilarning hissiy holatini yaxshilash, o'ziga ishonchini oshirish va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatgan. Psixologik maslahat ham zamonaviy psixologik amaliyotning ajralmas qismidir. Maslahat berish jarayonida psixolog o'quvchilar, ota-onalar va pedagoglarga psixologik muammolarni hal etishda amaliy yordam ko'rsatadi. Hozirgi sharoitda maslahatlashuv nafaqat an'anaviy yuzma-yuz shaklda, balki onlayn platformalar, videokonferensiyalar va elektron aloqa vositalari orqali ham o'tkazilmoqda. Bu psixologik xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirib, ularning qulayligini oshiradi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi psixologik xizmat faoliyati uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Elektron psixologik monitoring tizimlari, onlayn diagnostika vositalari, virtual treninglar va masofaviy maslahat platformalari maktab psixologi ishini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi. Xususan, masofaviy psixologik yordam ko'rsatish amaliyoti pandemiyadan keyingi davrda keng tarqalib, hozirga kelib zamonaviy psixologik xizmatning muhim tarkibiy qismiga aylandi. O'quvchilarning psixologik rivojlanishida ota-onalar bilan hamkorlik alohida ahamiyatga ega. Oila bolaning ijtimoiylashuvi uchun asosiy muhit bo'lib, uning shaxs sifatida shakllanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois zamonaviy psixologik xizmat tizimida ota-onalar bilan ishlashga katta e'tibor qaratilmoqda. Psixologlar tomonidan ota-onalar uchun tashkil etiladigan seminarlar, treninglar, psixologik ma'rifat mashg'ulotlari va individual maslahatlar oilaviy tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Pedagoglar bilan hamkorlik ham maktab psixologik xizmatini samarali tashkil etishning muhim omilidir. Bevosita o'quvchilar bilan ishlaydigan mutaxassislar sifatida o'qituvchilar ularning psixologik holatini kuzatish va muammolarni aniqlash imkoniyatiga ega. Psixolog va pedagog hamkorligi o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishni, ta'lim jarayonida tabaqalashtirilgan yondashuvni qo'llashni hamda psixologik muammolarni bartaraf etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqishni ta'minlaydi. Inklyuziv ta'limning rivojlanishi ham psixologik xizmat zimmasiga yangi vazifalarni yuklaydi. Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarni umumta'lim muassasalariga integratsiya qilish jarayonida psixologlarning roli yanada ortadi. Zamonaviy psixologik xizmatlar inklyuziv muhitni shakllantirish, alohida ehtiyojli bolalarning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlash va sinf jamoasida bag'rikenglik madaniyatini targ'ib qilishga qaratilgan faoliyatni amalga oshiradi. Psixologik xizmatni tashkil etishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Trening texnologiyalari, loyihaga asoslangan ta'lim, keys-stadi usuli, interfaol o'yinlar hamda guruhlarda ishlash shakllari o'quvchilarning faolligini oshirib, ularning kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bu usullar psixologik xizmat samaradorligini ham oshirishga xizmat qiladi. Maktablarda psixologik xavfsiz muhitni yaratish zamonaviy psixologik xizmatning asosiy vazifalaridan biridir. Psixologik xavfsizlik deganda, o'quvchilarning o'zini erkin, himoyalangan va qadrli his qiladigan holati tushuniladi. Bunday muhitni yaratish uchun bulling, kiberbulling, kamsitish va zo'ravonlikning barcha shakllariga qarshi tizimli profilaktik ishlarni olib borish zarur. Zamonaviy psixologik xizmatlar bu boradagi faoliyatini kompleks yondashuv asosida amalga oshiradi. Kasbga yo'naltirish ham maktab psixologik xizmatining muhim tarkibiy qismidir. O'quvchilarning qobiliyat va qiziqishlarini aniqlash, ularni mehnat bozori talablari bilan tanishtirish, ongli ravishda kasb tanlashga

ko'maklashish zamonaviy psixologik xizmatning ustuvor vazifalari sirasiga kiradi. Kasbiy diagnostika va maslahatlar o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga zamin yaratadi. Bugungi kunda psixologik xizmat faoliyatini baholash va monitoring qilish tizimi ham takomillashtirilmoqda. Zamonaviy monitoring vositalari orqali bajarilgan ishlarning samaradorligi tahlil qilinadi, mavjud muammolar aniqlanadi va ushbu faoliyatni rivojlantirishning yangi strategiyalari ishlab chiqiladi. Natijada psixologik xizmatning sifati va samaradorligi ortadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda maktab psixologik xizmatiga katta e'tibor qaratiladi. Psixologlar o'quvchilarga nafaqat psixologik muammolarni hal etishda, balki ularning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini rivojlantirishda, yetakchilik qobiliyatlarini shakllantirishda va hayotiy ko'nikmalarni egallashda ham yordam beradi. Ushbu tajribani milliy ta'lim tizimiga moslashtirish psixologik xizmat samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham psixologik xizmat faoliyatini rivojlantirish borasida izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Maktab psixologlarining kasbiy malakasini oshirish, ularni zamonaviy uslubiy vositalar bilan ta'minlash, moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha bir qator chora-tadbirlar ko'rilmogda. Bu esa psixologik xizmatning sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilishiga zamin yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, umumta'lim maktablarida psixologik xizmatni tashkil etishning zamonaviy usullari ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Zamonaviy psixologik xizmat diagnostika, profilaktika, korreksiya, maslahat berish, psixologik ma'rifat va kasbga yo'naltirish kabi yo'nalishlarni qamrab olib, o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashadi. Innovatsion texnologiyalar, raqamli vositalar, ota-onalar va pedagoglar bilan samarali hamkorlik, inklyuziv ta'lim tamoyillarini qo'llash hamda xalqaro tajribani amaliyotga tatbiq etish psixologik xizmat samaradorligini yanada oshiradi. Buning natijasida maktablarda sog'lom psixologik muhit shakllanadi, o'quvchilarning shaxsiy salohiyati to'liq ro'yobga chiqariladi va ta'lim tizimining umumiy samaradorligi yuksaladi. Psixologik xizmatni uzluksiz takomillashtirib borish zamonaviy ta'lim rivojlanishining muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Aziza, Turemuratova. "KONFLIKT VA UNING KELIB CHIQISH SABABLARI." Новости образования: исследование в XXI веке 3.32 (2025): 465-467.
2. Turemuratova, Aziza, Rita Kurbanova, and Barno Saidboyeva. "Educational traditions in shaping the worldview of young people in folk pedagogy." Modern Science and Research 2 (2023): 318-322.
3. Kurbanova, R. J., and B. E. Saidboeva. "MAKTAB VA OILADA ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING AKSIOLOGIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH." Inter education & global study 9 (2024): 114-121.
4. Asamatdinova, J., and B. Saidboeva. "Diagnosis and Correction of the Development of Value Orientation in Students in the Process of Moral and Aesthetic Education." JournalNX 9.6 (2023): 274-277.
5. Dauletova, G. M. "O'SMIRLIK YOSHDAGI PSIXOLOGIK O'ZGARISHLAR." ХАБАРИШЫСЫ 3 (2022): 81.

6. Jubatqan, Sagindikov. "QUESTIONS OF SPIRITUAL COMMUNICATION OF RURAL WORKERS." Special Education 2.43 (2022).
7. Nargiza, Sagindikova. "STUDENTS' SELF-CONFIDENCE AND MOTIVATION FEATURES IN THE EDUCATIONAL ACTIVITY." European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences (2016).